

**BİREYDEN YAPAY ZEKAYA
SOSYOEKONOMİK VE KÜLTÜREL
ÇALIŞMALAR**

Editörler

Tekmez KULU
Hamza KAHRİMAN



© Copyright 2021

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8037-81-4

Kitap Adı

Bireyden Yapay Zekaya Sosyoekonomik ve Kültürel Çalışmalar

Editörler

Tekmez KULU

ORCID iD: 0000-0002-9975-1247

Hamza KAHRİMAN

ORCID iD: 0000-0003-2874-0636

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

SOC002010

DOI

10.37609/akya.953

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Toplam on bir bölümden oluşan Bireyden Yapay Zekaya Sosyoekonomik ve Kültürel Çalışmalar adlı çalışmanın;

Birinci bölümde Alper AYTEKİN, Fatma AKGÜN ve Hakan AYDOĞAN “Bartın Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri Öğrencilerinin Cep Telefonu Seçiminin Analitik Hiyerarşik Süreç ve Bulanık Analitik Hiyerarşik Süreç Yöntemleri Kullanılarak Belirlenmesi” adlı çalışmalarıyla

İkinci bölümünde Cemal ÇELİK ve Yavuz Tansoy YILDIRIM “Teknoloji ve Kültür” adlı çalışmalarıyla

Üçüncü bölümünde Ebru CEYLAN “Avrupa Birliği Hukukunda ve Türk Hukukunda Ürün Güvenliği” adlı çalışmasıyla

Dördüncü bölümünde Elvan Hayat “Büyük Veri ve Gayrimenkul Sektöründe Uygulama Örnekleri” adlı çalışmasıyla

Beşinci bölümünde Gülçin KENDİRKIRAN ve Atilla GÖKÇE “Doğrusal Olmayan Zaman Serilerinde Birim Kök Testleri: KSS ve Kruse Testleri” adlı çalışmalarıyla

Altıncı bölümünde Özlem ATALAN “Geleneksel Tarihi Çevrelerde Kültür Turizmi, Kula (Katakekaumene-Yanık Diyar) Kentsel Sit Alanı” adlı çalışmasıyla

Yedinci bölümünde Tekmez KULU ve Elşad YUSİFOV “Dağlık Karabağ’ın Yeniden İmarı ve Kalkınmasında Azerbaycan-Türkiye Ekonomik İşbirliğinin Rolü ve Önemi” adlı çalışmalarıyla

Sekizinci bölümünde Elşad YUSİFOV ve Tekmez KULU “Azerbaycan’da Yenilikçi Gelişimin Analizi ve Uluslararası Deneyim” adlı çalışmasıyla

Dokuzuncu bölümde Zümrüt Hatun DEMİREL “İnsan Kaynakları Yönetiminde Blok Zincir Teknolojisinin Kullanımı” adlı çalışmasıyla

Onuncu bölümde Neşe ÖNDER YAŞAR ve Muhammed KARATAŞ “Türk Sosyal Sigortalar Sisteminde Ölüm Geliri/Aylığı Bağlanmasında Hak Sahibi Olma Şartları ve Bu Şartların Diğer Veriler Kapsamında Revize Edilmesine Yönelik Bir Değerlendirme” adlı çalışmalarıyla

On birinci bölümde Bilal ELBİR “Kadıızâde Mehmed Efendi’ye Ait Bir İlmi-hal Kitabı: Cevâhirü’l-İslam” adlı çalışmasıyla katkıda bulunmuşlardır.

Editörler

Tekmez KULU

Hamza KAHRİMAN

İÇİNDEKİLER

Bölüm 1	Bartın Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri Öğrencilerinin Cep Telefonu Seçiminin Analitik Hiyerarşik Süreç ve Bulanık Analitik Hiyerarşik Süreç Yöntemleri Kullanılarak Belirlenmesi 1
	<i>Alper AYTEKİN</i> <i>Fatma AKGÜN</i> <i>Hakan AYDOĞAN</i>
Bölüm 2	Teknoloji ve Kültür 27
	<i>Cemal ÇELİK</i> <i>Yavuz Tansoy YILDIRIM</i>
Bölüm 3	Avrupa Birliği Hukukunda ve Türk Hukukunda Ürün Güvenliği 37
	<i>Ebru CEYLAN</i>
Bölüm 4	Büyük Veri ve Gayrimenkul Sektöründe Uygulama Örnekleri..... 63
	<i>Elvan HAYAT</i>
Bölüm 5	Doğrusal Olmayan Zaman Serilerinde Birim Kök Testleri: KSS ve Kruse Testleri 77
	<i>Gülçin KENDİRKİRAN</i> <i>Atilla GÖKÇE</i>
Bölüm 6	Geleneksel Tarihi Çevrelerde Kültür Turizmi, Kula (Katakekaumene-Yanık Diyar) Kentsel Sit Alanı 87
	<i>Özlem ATALAN</i>
Bölüm 7	Dağlık Karabağ'ın Yeniden İmarı ve Kalkınmasında Azerbaycan-Türkiye Ekonomik İşbirliğinin Rolü ve Önemi..... 119
	<i>Tekmez KULU</i> <i>Elşad YUSİFOV</i>

İçindekiler

- Bölüm 8 Azerbaycan’da Yenilikçi Gelişimin Analizi ve Uluslararası Deneyim... 131
 Elşad YUSİFOV
 Tekmez KULU
- Bölüm 9 İnsan Kaynakları Yönetiminde Blok Zincir Teknolojisinin Kullanımı ..143
 Zümrüt Hatun DEMİREL
- Bölüm 10 Türk Sosyal Sigortalar Sisteminde Ölüm Geliri/Aylığı Bağlanması
 Hak Sahibi Olma Şartları ve Bu Şartların Diğer Veriler Kapsamında
 Revize Edilmesine Yönelik Bir Değerlendirme..... 157
 Neşe ÖNDER YAŞAR
 Muhammed KARATAŞ
- Bölüm 11 Kadızâde Mehmed Efendi’ye Ait Bir İlmihal Kitabı: Cevâhirü’l-İslâm... 169
 Bilal ELBİR

YAZARLAR

Arş. Gör. Fatma AKGÜN

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD
ORCID iD: 0000-0002-9728-7516

Doç. Dr. Özlem ATALAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Güzel
Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık
Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-9772-1642

Arş. Gör. Hakan AYDOĞAN

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD
ORCID iD: 0000-0002-0571-8535

Prof. Dr. Alper AYTEKİN

Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD
ORCID iD: 0000-0002-2756-7870

Prof. Dr. Ebru CEYLAN

İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk
Fakültesi Medeni Hukuk AD
ORCID iD: 0000-0002-1618-0128

Dr. Öğr. Üyesi Cemal ÇELİK

Bandırma Onyeddi Eylül Üniversitesi,
Bandırma Meslek Yüksekokulu/Yönetim ve
Organizasyon Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-4027-3789

Dr. Öğr. Üyesi Zümrüt Hatun DEMİREL

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi,
Şereflikoçhisar Uygulamalı Bilimler
Fakültesi/Finans ve Bankacılık Bölümü
ORCID iD: 000-0003-0300-6988

Dr. Öğr. Üyesi Bilal ELBİR

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-8865-1240

Doç. Dr. Atilla GÖKÇE

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü
ORCID iD: 0000-0001-8287-4278

Dr. Öğr. Üyesi Elvan HAYAT

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın
İktisat Fakültesi/Ekonometri Bölümü/
İstatistik AD
ORCID iD: 0000-0001-8200-8046

Prof. Dr. Muhammed KARATAŞ

Akdeniz Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi
ve Endüstri İlişkileri AD
ORCID iD: 0000-0002-2490-6531

Doktora Öğrencisi, Neşe ÖNDER YAŞAR

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sosyal Politika ve Çalışma İlişkileri AD
ORCID iD: 0000-0002-9096-0827

Arş. Gör. Gülçin KENDİRKIRAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Ekonometri Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-3146-0192

Doç. Dr. Yavuz Tansoy YILDIRIM

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme
Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-0283-5530

Öğr. Gör. Tekmez KULU

Celal Bayar Üniversitesi, Ahmetli Meslek
Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon
Bölümü
ORCID iD: 0000-0002-9975-1247

Doç. Dr. Elşad YUSİFOV

Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi,
İşletme Ekonomisi ve Yönetimi Bölümü
ORCID iD: 0000-0003-1946-2937

Bölüm 1

BARTIN ÜNİVERSİTESİ YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ ÖĞRENCİLERİNİN CEP TELEFONU SEÇİMİNİN ANALİTİK HİYERARŞİK SÜREÇ VE BULANIK ANALİTİK HİYERARŞİK SÜREÇ YÖNTEMLERİ KULLANILARAK BELİRLENMESİ

Alper AYTEKİN¹

Fatma AKGÜN²

Hakan AYDOĞAN³

GİRİŞ

21. yüzyılda küreselleşme ile birlikte dünya hızlı bir teknolojik evrim geçirmektedir. Hızla gelişen ve değişen teknolojik gelişmeler pek çok sektörü etkisi altına almıştır. Etkilenen en önemli sektörlerden biriside akıllı telefon sektörüdür. Her geçen gün artan sayıda akıllı telefon üretilmektedir. Bu durum ise karar verici durumunda olan kullanıcıların karar verme eylemlerini zorlaştırmaktadırlar. Karar verici çok sayıda faktörü değerlendirerek alternatif arasından en uygun olanının seçimi oldukça zordur.

Günlük yaşamımız içerisinde akıllı telefonlar çok büyük rol oynamaktadır. Çağrı, mail, mesaj, fotoğraf çekme, internetten dizi ve film izleme, oyun oynama gibi günlük yaşamımızda aktif olarak büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Bu durum hem akıllı telefon pazarına girmek isteyen üretici sayısını arttırmakta, hem de sektördeki firmalar arasında kıyasıya bir rekabete sebep olmaktadır(Ayaz ve vd.,2019).

İşletmelerin rekabet koşullarında ön plana çıkabilmek ve diğerler işletmelerden üstünlük sağlayabilmek için yeni özellikli akıllı telefonlar üretmektedir(Ay- tekin ve vd., 2019). Teknolojik ilerlemeler kullanıcıların istek ve ihtiyaçları daha spesifik hale getirmiştir. Üreticiler ise bu istek ve ihtiyaçlar doğrultusunda piya- saya yeni ürünler sunmaktadırlar. Tüm bu gelişmeler ise beraberinde bir seçim yani karar verme problemini ortaya çıkarmaktadır.

¹ Prof. Dr. Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD, aytekin@bartin.edu.tr

² Arş. Gör. Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD, fakgun@bartin.edu.tr

³ Arş. Gör. Bartın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/Yönetim Bilişim Sistemleri AD, haydogan@bartin.edu.tr

Bu çalışma kapsamında belirlenen kriterler ve alternatiflere göre elde edilmiş veriler doğrultusunda cep telefonu seçimi sırası ile A, B, C ve D marka cep telefonu olmuştur. Ayrıca telefon seçiminde öğrencilerin kriterleri kıyaslamak için verdiği cevaplar, son yıllarda üniversite öğrencisi olan nesil ile önceki nesiller arasında nasıl bir farklılaşmanın olduğunu da ortaya koymaktadır. Beklenenin aksine fiyat kriterinin, kalitesine göre önem kaybettiği görülmektedir. 18-25 yaş grubunun düşük fiyattan ziyade yüksek kaliteye önem vermesi cep telefonu üreticileri için üretim planlamalarına yeni bir ışık tutabilir.

Sonraki çalışmalarda öğrencilerin telefon seçimindeki duygusal etkenlerin de ne ölçüde önemli olduğu araştırılıp ileri bir çalışma yapılabilir. Son olarak bu çalışmada katkısı olan Bartın Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri bölümü öğrencilerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Aksarayli, M., and Pala, O. "Group Decision Making Weighted by Entropy and Evaluation Factors in Sales Bonus System Selection," in II. International Strategic Research Congress (ISRC 2017), Antalya, September 2017, 2017, no. November.
- Ayaz, A., Aytekin, A., & Tüminçin, F. (2019). Mobile phone selection with fuzzy analytic hierarchy process.
- Aytekin, A., Ayaz, A., & Tüminçin, F. (2019). Investigation of smart phone usage of university students. International Social Research and Behavioral Sciences Symposium.
- Bai, H. (2008). A Fuzzy AHP based evaluation method for vendor-selection. 2008 4th IEEE International Conference on Management of Innovation and Technology , 1077-1081.
- Balci, H. (2013). Determination of Technology Transfer Method Selection Criteria for Defense Industry and Selection of Appropriate Method with AHP Technique. Master Thesis. Ankara: Turkish Military Academy Defense Sciences Institute.
- Bayhan, M. and Bildik, T. (2014) "Smartphone Selection from Multi-Criteria Decision-Making Techniques with Analytical Hierarchy Process". International Journal of Alanya Business Faculty, 6(3), 27-36.
- Cai, L., Guo, S., and Tang, H. (2006). An Enterprise performance Evaluating System Using Fuzzy-AHP. Proceedings of the 2006 IEEE International Conference on Information Acquisition, 1071-1075.
- Dagdeviren, M. & Eren, T. (2013). Using Analytical Hierarchy Process and 0-1 Goal Programming Methods in Supplier Selection. Journal of Gazi University Faculty of Engineering and Architecture, 16 (1), 41-52.
- Dang, V., Wang, J., and Dang W. (2019). An Integrated Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS Approach to Assess Sustainable Urban Development in an Emerging Economy. International Journal of Environmental Research and Public Health, 16.
- Dinmohammadi, A., & Shafiee, M. (2017). Determination of the most suitable technology transfer strategy for wind turbines using an integrated AHP-TOPSIS decision model. Energies, 10(5), 642.

- Eraslan, E. and Algun, O. (2005). Analytical Hierarchy Method Approach in Ideal Performance Evaluation Form Design. *Journal of Gazi University Faculty of Engineering and Architecture*, Vol 20, No 1, 95-106.
- Ercinci, F. and Sulak, H. (2014). Smartphone Selection with Analytical Hierarchy Process. *Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences of Süleyman Demirel University*, 19(4), 225-239.
- Ertugrul, I. and Karakaşoğlu, N. (2008). Comparison of fuzzy AHP and fuzzy TOPSIS methods for facility location selection. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 39, 783-795.
- Hassen, M., Halimi, M., Abualsauod, E., and Othman, A. (2020). Quality yarn index using AHP and Fuzzy method. *industria textila*, 71(5), 487-491.
- Hoang, L. and Nguyen, K. (2020). Fuzzy-AHP Application in Analyzing the Factors Affecting Quality of Rural Labor. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7(8), 715-721.
- Ishizaka, A. and Nuguyen, N. (2013). Calibrated fuzzy AHP for current bank account selection. *Expert Systems with Applications*, 40, 3775-3783.
- Karaburun, MF (2018). Weapon selection problem with AHP and TOPSIS methods in multi-criteria decision making. (Unpublished Master Thesis). Necmettin Erbakan University, Institute of Science and Technology, Department of Industrial Engineering, Konya.
- Karasan, A., İlkbahar, E. and Kahraman, C. (2019). A novel pythagorean fuzzy AHP and its application to landfill site selection problem. *Soft Computing*, 23, 10953–10968.
- Khaksari, S., “Ahp and Innovation Strategy As Project Portfolio Management,” Politecnico di Torino, 2017
- Lai, YT., Wang, WC and Wang, HH . “AHP- and simulation-based budget determination procedure for public building construction projects,” *Autom. Constr.*, vol. 17, no. 5, p. 623–632, 2008.
- Madžarević, A., Ivezić, D., Tanasijević, M. and Živković, M. (2020). The Fuzzy-AHP Synthesis Model for Energy Security Assessment of the Serbian Natural Gas Sector. *Symmetry*, 12(908).
- Ömürbek, N. and Şimşek, A. (2014). Online Shopping Site Selection with Analytical Hierarchy Process and Analytical Network Process Methods. *Journal of Management and Economics Studies*, Issue:22 ,306-327.
- Ömürbek, N. and Şimşek, A. (2014). Online Shopping Site Selection with Analytical Hierarchy Process and Analytical Network Process Methods. *Journal of Management and Economics Studies*, Issue:22 ,306-327.
- Özbek, A. and Selvi, Ö. (2014). An Application for Evaluation of Managerial Criteria in Vocational Schools. *Academic Review Journal*, Issue 44, Kyrgyzstan, 1-16.
- Özveri, O. and Güçlü, P. (2015). Application of Analytical Hierarchy Process (AHP) in Value Stream Mapping. *International Journal of Alanya Business Faculty*, Vol. 7(1), 1-12.
- Perçin, S. & Pancaroğlu, MS (2019). INVESTIGATION OF SMART PHONE SELECTION FACTORS THROUGH THE INTEGRATED STRUCTURAL EQUALITY MODEL - ANALYTICAL HIERARCHY PROCESS . *International Journal of Economics and Administrative Studies*, (23) , 113-130.
- Peko, I., Gjeldum, N., and Bilic, B. (2018). Application of AHP, Fuzzy AHP and PROMETHEE Method in Solving Additive Manufacturing Process Selection Problem. *Tehnički Vjesnik*, 25(2), 453-461.
- Rahamti, A. and Noorbehbahani, F. (2017). A New Hybrid Method Based on Fuzzy AHP and Fuzzy TOPSIS for Employee Performance Evaluation. *IEEE 4th International Conference on Knowledge-Based Engineering and Innovation (KBEI)*, 165-171.

- Saaty, TL and Vargas LG (2012). Models Methods Concepts & Applications of The Analytic Hierarchy Process (Vol. 175) (2nd Ed.). New York: Springer Science and Business Media.
- Samanlioğlu, F., Taşkaya, Y., Gülen, U. and Çokcan, O. (2018). A Fuzzy AHP-TOPSIS-Based Group Decision-Making Approach to IT Personnel Selection. *International Journal of Fuzzy Systems*, 20(5), 1576-1591.
- Sirisawat, P. and Kiatcharoenpol, T. (2018). Fuzzy AHP-TOPSIS approaches to prioritizing solutions for reverse logistics barriers. *Computers & Industrial Engineering*, 117, 303-318.
- Sultana, I., Ahmed, I., and Azeem, A. (2015). An integrated approach for multiple criteria supplier selection combining Fuzzy Delphi, Fuzzy AHP & Fuzzy TOPSIS. *Journal of Intelligent & Fuzzy Systems*, 29, 1273-1287.
- Stevic, Z., Vasiljevic, M., Puska, A., Tanackov, I., Juneviciur, R., and Veskovici S. (2019). Evaluation of Suppliers Under Uncertainty: a Multiphase Approach Based on Fuzzy AHP and Fuzzy EDAS. *Transport*, 34(1), 52-66.
- Tarım, E. and Kandemir, E. (2017). Visual Program Application for Supplier Selection Using Fuzzy DEMATEL and Fuzzy AHP. *2nd International Conference of Computer Science and Engineering*, 1055-1060.
- Timor, M. (2001). Operations Research and Business Applications. Istanbul University Press Office, Faculty of Business Publication No: 280.
- Tüminçin, F. (2016). Creating a decision support system with analytical hierarchical process (AHP): Application in a production company (Master's thesis, Bartın University, Institute of Social Sciences).
- Unal, O. F. (2010). Competency Based Human Resources Manager Selection with Analytical Hierarchy Process. Doctoral Thesis. Isparta: Süleyman Demirel University, Institute of Social Sciences
- Voumard, R., Truchard, ER, Benaroyo, L., Borasio, GD, Bula, C., & Jox, RJ (2018). Geriatric palliative care: a view of its concept, challenges and strategies. *BMC geriatrics*, 18(1), 1-6.
- Yaraloğlu, K. (2001). Analytical Hierarchy Process in Performance Evaluation. *Dokuz Eylül University Journal of İ.İ.BF*, Vol. 16 (1), 129-142.

Bölüm 2

TEKNOLOJİ VE KÜLTÜR

Cemal ÇELİK¹

Yavuz Tansoy YILDIRIM²

GİRİŞ

Kültür kavramı ve teknolojik gelişmelere yönelik bir etkileşim analizi yapıldığında, mevcut bilinenlerin yeniden ele alınıp gözden geçirilmesi gerektiği tartışılmazdır. Teknolojik projeler insanların ihtiyaçlarına göre tasarlandığından, kültür kavramı teknolojilerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu konuya ilişkin intel firması tarafından yapılan bir çalışmada yazar (Singer, 2014); “Intel’deki görevim her zaman binanın dışındaki herkesin hikâyelerini binanın içine getirmek ve onları hesaba katmak olmuştur”, sözleriyle teknolojik gelişmelerde toplum fikir ve ihtiyaçlarının önemine vurgu yapmıştır.

“Yeni nesil teknolojiyi inşa etmek için öncelikle insanları anlamalı ve tanımayla çalışmalısınız” yorumlarıyla teknolojik gelişmelere yön verici olarak kültür kavramının etkisinden bahsedilmiştir. Teknoloji kavramı; var olan kültürleri engellemenin aksine desteklenmesine yönelik çok sayıda çevik uygulama örneğine sahiptir (Ünal, 2019). Coğrafi işaretlerin korunması, ilahi, medikal ve miras turizminde artış, belli eserlerin saldırı veya imhasına yönelik korunma desteği sağlama gibi birçok benzer örnekler sıralanabilir. Suriye savaşında tarihi eserlerin yıkılmaması ve korunmasına dönük sosyal medya ağlarından yardım istendiği ve bu eserlerin teknoloji vasıtasıyla kurtarıldığı görülmüştür. Bu adımlar; bir toplumun kimliğinin, kültürünün ve mirasının göstergesi olarak sunulabilir. Eylem örneklerinde; kültürün; serbest akışını kolaylaştırmak için kendi yolunu teknoloji destekli ittiği görülmektedir. Aynı şekilde, bugün toplumun dijital dönüşümünü hızlandıran etken, yeni bir yaşam tarzının yayılmasıdır (Guy, 2019).

Teknolojinin bir yaşam felsefesi gibi kabullenilmesi, “gerici” bir yaklaşım olmasının yanı sıra insanın yaşamı deneyimleme, kendine ilişkin sonuçlar çıkartma, edindiklerini sorgulama gibi daha konformist bir engel olarak tanımlanmış

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, Bandırma Meslek Yüksekokulu/Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ccelik@bandirma.edu.tr

² Doç. Dr. Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme Bölümü, ytyildirim@bandirma.edu.tr

nimcilik ve kontrol) kültüre kattığı katma değer ölçüsünde karşılık bulmasıdır. Teknolojik değişimler üretimden tüketime toplum kültüründe, hız, zaman ve maliyet bakımından yeni değerler ve ölçütler oluşturur. Yeni ölçütler, teknoloji ve kültür arasındaki nedensel ilişkinin baskın varyant örneklerinin icat edilmesine neden olur. Genel olarak teknolojinin kültür ve doğa üzerindeki olumsuz etkileri tartışılrsa da, kültürel birikimlerin, mevcut kullanılan teknolojiler üzerinde daha iyi performans baskıları söz konusudur. Aslında kültür; yeni teknolojilerin alt yapısını oluşturan bilgi, deneyim ve araçlardır. Hem teknoloji hem de bilim, her neslin önceki nesillerin başarılarını koruduğu ve üzerine inşa ettiği birikimli kültürel evrimin başlıca örnekleridir. Teknolojik veya bilimsel değişime yönelik evrimsel bir yaklaşımın temel bir faydası, geniş eğilimlerin ve kalıpların değişecek olma ilhamıdır (Mesoudi & ark., 2013). Kültürel evrim, genetik evrimden çok daha hızlıdır ve sonuç olarak insan popülasyonları, yerel koşullara uyarlanmış çeşitli araçlar ve diğer eserler geliştirebilir. Buna karşılık, çoğu hayvan eseri, türün tüm üyelerinin karşılaştığı sorunlara türe özgü uyarlamalardır (Boyd & ark.2013). Kültürün yapısında diyalektik bir maya vardır. Değişen sadece teknolojiler değil, daha da önemlisi değişen teknolojik kültürdür. Teknolojik evrimde dış temsillerin ve insan yapımı çevrelerin rolü araştırılır ve zaman içinde değişen teknolojik değişim oranlarını belirleyen faktörler incelenir: Zor olan teknolojik bilginin, birbirini izleyen nesiller boyunca korunması ve biriktirilmesi için yeterli yüksek doğrulukta olması gerektiğidir (Lewis & Laland, 2012).

KAYNAKLAR

- Ateşman, E. (2000). *Uygarlık Süreci*. Ankara: İletişim.
- Balthazard, P. A., & Cooke, R. A. (2004). Organizational Culture and Knowledge Management Success: Assessing The Behavior-Performance Continuum. *Proceedings of the 37th Hawaii International Conference on System Sciences* (s. 1-20). Hawai: IEEE.
- Başaran, F. (2021, 07 23). *Dijital Teknolojiler ve Kültür*. www.gazeteduvar.com
- Berber, A. (2013). *Klasik Yönetim Düşüncesi*. 173: Alfa.
- Çoban, S. (2013, 7 20). *Teknolojik Determinizm Bağlamında Bilgi Toplumu Strateji Belgesinin İncelenmesi*. <https://ab.org.tr: https://ab.org.tr/ab13/bildiri/30.pdf>
- Durdağ, B. (2014). Teknoloji ve Toplumsal Değişim İlişkisinde Teknolojik Determinist Yaklaşım ve Farklı Veçheleri. *LaborComm 2014* (s. 25-35). Ankara: LaborComm.
- Eagleton, T. (2005). *Kültür Yorumları*. İstanbul: Ayrıntı.
- Hartley, J. (2004). *Communication, Cultural And Media Studies*. London: Routledge.
- Kırık, A. M. (2013). Televizyonun Gelişim Çağı Çocukları Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Ebeveynlerin Kontrol Sorunu. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum, *Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 189-199.

- Kıvrak, O. (2020). *Çalışma Yaşamında Yetenek 4.0*, Bilişim Sektöründe Yetenek 4.0, Beta Yayınevi, 177.
- Leidner, D. E., & Kayworth, T. (2006). A Review of Culture in Information Systems Research: Toward A Theory of Information Technology, Culture Conflict. *MIS Quarterly*, 357-401.
- Lewis, . H., & Laland, K. N. (2012). Transmission fidelity is the key to the build-up of cumulative culture. *Royal Society*, 2171-2180.
- Mesoudi, A., Laland, K. N., & Boyd, R. (2013). The Cultural Evolution of Technology and Science. P. J. Richerson, & M. H. Christiansen içinde, *Cultural Evolution* (s. 193). London: MIT Press.
- Mills, G. (2020, 07 21). *Technology's World*. <https://digitalwindow.vassar.edu>: https://digitalwindow.vassar.edu/senior_capstone/987/?utm_source=digitalwindow.vassar.edu%2Fsenior_capstone%2F987&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages
- Nisbet, R. (1994). *History of the idea of progress*. New York: Routledge.
- Oflazoğlu, A. (2015). *Kış Masalı*. İstanbul: İz.
- Ong, W. J. (2020). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. İstanbul: Metis.
- Paullet, K. L., Pinchot, J. L., & Rota, D. R. (2010). Technology: Convenience Or Necessity. *Issues in Information Systems*, 439-445.
- Postman, N. (1993). *The Surrender of Culter to Texhnology*. New York: Vintage.
- Senn, J. (2000). *Business- To-Business E-commerce Information Systems Management* . 23-33: Spring.
- Singer, N. (2014, 01 15). *Intel's Sharp-Eyed Social Scientist*. The New York Times: <https://www.nytimes.com/2014/02/16/technology/intels-sharp-eyed-social-scientist.html>
- Slack, J. D., & Wise, M. (2005). *Culture and technology: a primer*. New York: PETER LANG.
- Tikkha, N. (2017). Interaction of Technology and Culture, *Empirical Study* . *ACM*, 75-82.
- Ünal, M. F. (2019). Dijitalleşmenin Transhümanizme Etkisi. *ISOPHOS*, 23-35.
- Yılmaz, M. Y. (2021, 07 27). www.t24.com.tr. www.t24.com.tr: <https://t24.com.tr/yazarlar/mehmet-y-yilmaz/gocu-engellemiyor-yonetiyorlarmis>

Bölüm 3

AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKUNDA VE TÜRK HUKUKUNDA ÜRÜN GÜVENLİĞİ

Ebru CEYLAN¹

GİRİŞ

Günümüzde Endüstri Devrimi sonrasında kitlesel üretimin başlamasıyla piyasaya üretim tüketim ağında bulunan üretici, dağıtıcı, satıcı gibi pek çok grup girmiştir. İnsanların ihtiyaçları için üretilen ürünlerin sayısı günümüzde sanayileşme geliştiği için çok artmıştır. Bu ürünlerden doğması muhtemel zararlar-
dan dolayı can ve mal güvenliğinin korunması zorunlu olmuştur. Teknolojik ve ekonomik gelişmelerden etkilenerek üretim-tüketim ağında ortaya çıkması muhtemel eksiklikler ve hatalar nedeniyle oluşacak zararlara karşı hukuken tedbirler alınması gereklidir. Üreticilerin ithalatçıların ve dağıtıcıların piyasada çok olması zararların tespiti açısından zorluklar yaratmıştır.

Piyasaya sunulan ürünlerin öncelikle kamu yararı bakımından riskler taşıması durumunda insan sağlığı ve güvenliğinin korunması için tedbirler alınması kaçınılmazdır. Bu tedbirleri sadece piyasadaki rolü olan kuruluşlara bırakmak isabetli olmaz, kamu kuruluşlarının da gerekli düzenlemeleri yaparak tedbirleri alması gerekir. Piyasaya sunulan ürünlerin imalatından tüketimine kadar olan süreçte etkili olan bütün tarafların haklarının, görevlerinin, yetkilerinin ve sorumluluklarının açık bir şekilde belirlenme ihtiyacı bulunmaktadır. Bu amaçla ürün güvenliği ve teknik düzenlemelerle ilgili Avrupa Birliği'nin mevzuatı esas alınarak hazırlanmış olan 4703 sayılı Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun yürürlüğe konulmuştur. Ancak bu Kanun yeterli olmadığı için 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) 2021 yılında çıkarılmıştır. Gerek iç piyasada gerekse uluslararası piyasada Türk mallarının imajının korunması ve ihraç edilen ürünlerin de güvenli olması için ürüne ilişkin işaretleme, etiketleme ve belgelendirmenin alıcıyı aldatmayacak şekilde yapılması zorunludur. Bir ürünün piyasada bulundurulması için teknik düzenlemelerin gereklerini tam anlamıyla yerine getir-

¹ Prof. Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk AD, ebruceylan@aydin.edu.tr

KAYNAKLAR

- Al, Dursun: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ve Ürün ve Üreticinin Sorumluluğu, Terazı Dergisi, C.15 S. 6, s. 1802-1814.
- Aslan, İ. Yılmaz (2021) Tüketici Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 8. Baskı, Bursa 2021, Ekin kitabevi.
- Atamer, Yeşim M. (2007) “Avrupa Topluluğu Hukukunda İmalatçının Sorumluluğu”, Tüketicinin Korunması Semineri (Ed. Ceylan, Ebru), Türkiye Adalet akademisi yayınları, Ankara, 2007, s.73-84.
- Aydoğdu, Murat (2016) Madde 8, Madde 9, Milli Şerh, Ed.: Av. Hakan Tokbaş, Yrd. Doç. Dr. Özlem Tüzünler, İstanbul 2016, s. 183-239.
- Baysal, Başak / Yavuz, M. Selim /Uyanık, Murat 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ve İmalatçının Tazminat Sorumluluğu, <https://blog.lexpera.com.tr/7223-sayili-urun-guvenligi-ve-teknik-duzenlemeler-kanunu-ve-imalatcinin-tazminat-sorumlulugu/> (E.T. 1.10.2021)
- Ceylan, Ebru (2015) 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Getirdiği Düzenlemeler, İstanbul 2015, Leges yayıncılık.
- Çelt, Damla Özden (2021) Ürün Sorumluluğunda Yaşanan Güncel Gelişme: 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2021, C.7, S. 1, s.73-114.
- Çınar, Ömer (2021) Avrupa Konseyi'nin 25.07.1985 Tarihli ve 85/374 Sayılı Yönergesi ve Ayıplı Malın Neden Olduğu Zararlardan Sorumluluk Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Ayıp Kavramı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yıl 9 S. 18 Güz 2021, s.135-151.
- Gümüş, M. Alper (2014) Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C. 1, İstanbul 2014. Vedat kitabevi.
- Havutçu, Ayşe (2005) “Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu”, Ankara, 2005, Seçkin yayınevi.
- Kanıslı, Erhan (2020) Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu (ÜGTDK) Uyarınca Üreticinin Sorumluluğu, İstanbul Hukuk Mecmuası 2020. C. 78 (S. 3), s.1413-1468.
- Kara, İlhan (2021) İmalatçının Ürün Sorumluluğu, Ankara 2021, Yetkin kitabevi
- Kırca, Çiğdem (2007) Ürün Sorumluluğu, Ankara, 2007. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayını.
- Tarman, Zeynep Derya (2007) Türk Hukukunda İmalatçının Sorumluluğuna Genel Bakış, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXV S.2 2007, s.299-316.
- Tiryaki, Betül (2006) Avrupa Konseyi'nin 25.7. 1985 Tarihli Direktifi'ne Göre Üreticinin Sorumluluğunun Şartları ve Tüketicinin Korunması Mevzuatı İle Mukayesesi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. 55 S. 2 2006 s.229-248.
- Ünal, Akın/ Kalkan, Arif (2019) Türk Hukukunda Ürün Sorumluluğu Üzerine Olan ve Olması Gereken Hukuka Dair Genel Düşünceler, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 11 s. 39, 2019, s.45-82.
- Zevkliler, Aydın/ Özel, Çağlar (2016) Tüketicinin Korunması Hukuku, Ankara 2016, Seçkin yayınevi.

Bölüm 4

BÜYÜK VERİ VE GAYRİMENKUL SEKTÖRÜNDE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Elvan HAYAT¹

GİRİŞ

Yapay zeka, bulut bilişim, akıllı fabrikalar, öğrenen robotlar vb. pek çok kavramın gündelik yaşantımızın içinde her geçen gün daha fazla yer almasına olanak sağlayan Dördüncü Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) ile birlikte günümüz dünyası büyük ve hızlı bir dönüşüm içindedir. Günümüz dijital çağının merkezinde yer alan “Büyük Veri” konusu ve bununla ilgili teknolojiler de pek çok sektörde önemli dönüşümler yaşanmasına neden olmaktadır. Çok büyük miktarda ve çeşitlilikte veri kümelerini ifade eden büyük veri sağlık, finans, turizm, pazarlama ve telekomünikasyon başta olmak üzere pek çok sektördeki iş modellerini değiştirmektedir. Büyük verinin geleneksel bir bakış açısına ve sezgilere dayalı iş süreçlerine sahip, milyarlarca dolarlık bir sektör olan gayrimenkul sektörüne de nüfuz ettiği görülmektedir.

19. yüzyılın işletmeleri seri üretime olanak sağlayan elektriğe uyum sağlamak durumunda kalmışken, bugünün işletmeleri robotik ve yapay zeka gibi akıllı teknolojileri ve verileri benimsemek ve analiz etmek zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktadır. Endüstri 4.0’a uyum sağlamak için işletmeler bu yeni teknolojileri etkin olarak kullanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu teknolojiler arasında 3D Baskı, 5G, Yapay Zeka, Artırılmış Gerçeklik, Otomatik Kılavuzlu Araçlar (Automated Guided Vehicles-AGV’ler), Blok Zinciri, Bulut, Cobotlar (Kolaboratif robotlar), Siber Güvenlik, Dijital İkiz Uçağı, Uçta Hesaplama (Edge Computing), Nesnelerin İnterneti (Internet of Things-IoT), IoT Platformları, Sanal gerçeklik, Kuantum Hesaplama, Makine Öğrenmesi, Derin Öğrenme (Deep Learning) vb. yer almaktadır.

Bu çalışma, büyük veriyi kavramsal olarak ele alarak büyük veri analitiğı araçları hakkında bilgi vermeyi ve gayrimenkul sektörü özelinde kullanılmakta olan büyük veri uygulamalarını ve tekniklerini tanıtmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, öncelikle veri ve verinin gelişimine değinilmiştir. Daha sonra, büyük

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi/Ekonometri Bölümü/İstatistik AD, elvan.hayat@adu.edu.tr

malı bir pazar analizi de yapabilirler. Ancak büyük veri analitiği ile mevcut arz ve talep, satış hacmi, mülk özellikleri, inşaat maliyetleri vb. verileri içeren yapay zeka modelleriyle beslenebilen veri kümelerine dayandırılarak ve tahmine dayalı algoritmalarla yararlanılarak daha etkin bir biçimde mülk değerlendirmeleri yapılabilir. Büyük veri destekli teknolojilerle üretilen bilgi, hangi mülkün inşa edileceği, satılık bir konutun nasıl fiyatlandırılacağı ve alıcılara nasıl ulaşılacağı gibi hayati gayrimenkul kararlarının verilmesinde etkili olmaktadır. Büyük veriler, mülklerin pazarlanma şeklini de iyileştirebilir. Örneğin emlakçılar için oluşturulmuş analiz araçları, arama motorunu ve dijital reklam verilerini kullanarak hedef kitlelerini daraltmalarına ve ilgili alıcıları hedeflemelerine yardımcı olabilir.

Gayrimenkulde büyük verilerin kullanımı ile ilgili olarak çeşitli zorluklar da söz konusudur. Bu zorluklardan ilki, verilerin genellikle farklı ortamlarda dağınık şekilde depolanması ve entegre olmamasıdır. Büyük veri analitikleri konusunda mahremiyet ve güvenlik ile ilgili problemlerin var olması ise ikinci bir zorluk boyutudur. Ayrıca, farklı paydaşlar rekabet avantajı sağlamak için sektörle ilgili veri paylaşımı konusunda istekli davranmayabilirler.

Sonuç olarak, büyük veri kümelerinden yararlı bilgileri ortaya çıkarmak ve temel çözümlere entegre etmek ve strateji geliştirmek işletmeler açısından hayati önem arz etmektedir. Gayrimenkul sektöründe büyük veriyi verimli bir şekilde işleyen ve müşterilerinin isteklerini ve ihtiyaçlarını önceden tahmin ederek, önerilerde bulunan şirketler rekabet avantajı sağlayacaktır. Bu nedenle, gayrimenkul sektöründeki karar vericiler, büyük veri, yapay zeka, derin öğrenme teknolojileri ve daha pek çok analitikleri takip etmeli ve bu teknolojilere uyum sağlamalıdır.

KAYNAKLAR

- Abidoye, R. B. & Chan, A. P. C. (2017). Modeling property values in Nigeria using artificial neural network. *Journal of Property Research*, 34(1), 36-53.
- Canaz Sevgen, S. & Aliefendioğlu, Y. (2020). Mass appraisal with a machine learning algorithm: Random forest regression. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13 (3), 301-311. doi: 10.17671/gazi-btd.555784.
- Chai, W. (2021). *Big data analytics*. (04.08.2021 tarihinde <https://searchbusinessanalytics.techtarget.com/definition/big-data-analytics/> adresinden ulaşılmıştır).
- CRAN. What Is R? R FAQ, CRAN, (10.07.2020 tarihinde https://cran.r-project.org/doc/FAQ/R-FAQ.html#What-is-R_003f adresinden ulaşılmıştır).
- Dietzel, M. A., Braun, N., & Schäfers, W. (2014). Sentiment-based commercial real estate forecasting with google search volume data. *Journal of Property Investment & Finance*, 32 (6), 540-569.

- Donner, H., Eriksson, K. & Steep, M. (2018). Digital cities: Real estate development driven by big Data. Stanford University Working Paper, GPC Publication Library.
- Gantz J. & Reinsel D. (2011). Extracting value from chaos. IDC iView. 1142:1–12. http://www.emc.com/digital_universe.
- Genç, M. (2019). Sanal Gerçeklik Teknolojilerinin, İnşaat Endüstrisinde ve İnşaat Mühendisliğinde Kullanılabilirliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilecik.
- Hariri, R.H., Fredericks, E.M. & Bowers, K.M. (2019). Uncertainty in big data analytics: survey, opportunities, and challenges. *J Big Data*, 6, 44. doi: 10.1186/s40537-019-0206-3.
- Hausler, J., Ruschinsky, J. & Lang, M. (2018) News-based sentiment analysis in real estate: a machine learning approach. *Journal of Property Research*, 35:4, 344-371, doi: 10.1080/09599916.2018.1551923.
- Hohenstatt, R., Käsbaier, M., & Schäfers, W. (2011). 'Geco' and its potential for real estate research - Evidence from the US housing market. *Journal of Real Estate Research*, 33(4), 471–506. doi: 10.1080/10835547.2011.12091318.
- IBM, (2011). IBM's 100 Icons of Progress. (04.11.2020 tarihinde <https://www.ibm.com/ibm/history/ibm100/us/en/icons/ramac> adresinden ulaşılmıştır).
- Kaisler, S., Armour, F., Espinosa, J. A. & Money, W. (2013). Big Data: Issues and Challenges Moving Forward. *2013 46th Hawaii International Conference on System Sciences*, 2013, pp. 995-1004, doi: 10.1109/HICSS.2013.645.
- Kontrimas, V. & Verikas, A (2011). The mass appraisal of the real estate by computational intelligence. *Applied Soft Computing*. 11 (1), 443-448. doi: 10.1016/j.asoc.2009.12.003.
- Laney, D. (2001). 3D data management: controlling data volume, velocity and variety. *META Group Res Note*. 6(70):1.
- Limsombunchai, V., Gan, C. & Lee, M. (2004). House Price Prediction: Hedonic Price Model vs. Artificial Neural Network. *American Journal of Applied Sciences*. 1 (3). 193-201.
- Memiş, L. & Babaoğlu, C. (2018). Kentleri Akıllandıran Yollar: Akıllı Kentler Üzerine Bir Değerlendirme. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(4), 151-157.
- Mitchell, M. (2019). Programming Languages for Data Scientists. (20.01.2020 tarihinde <https://towardsdatascience.com/programming-languages-for-data-scientists-afde2eaf5cc5/> adresinden ulaşılmıştır).
- Mora-Esperanzo J.G. (2004). Artificial Intelligence Applied to Real Estate Valuation: An Example for the Appraisal of Madrid. *Catastro*. April(1). 255-265.
- Nguyen, N & Cripps, A., (2001), Predicting Housing Value: A Comparison of Multiple Regression Analysis and Artificial Neural Networks. *Journal of Real Estate Research*, 22(3), p. 313-336.
- Paper, D. (2018). Data Science Fundamentals for Python and MongoDB. doi: 10.1007/978-1-4842-3597-3.
- Rajaraman, V. (2016). Big data analytics. *Reson* 21, 695–716. doi: 10.1007/s12045-016-0376-7.
- Rochdi, K., & Dietzel, M. (2015). Outperforming the benchmark- Online information demand and REIT market performance. *Journal of Property Investment & Finance*, 33(2), 169–195.
- Rosenberg, D. (2013). Data Before the Fact. Oregon: Text for American Historical Association. https://projects.iq.harvard.edu/files/eswg/files/rosenburtg_-_rawdata.pdf
- Russom, P. (2011). Big Data Analytics. TDWI best practices report, The Data Warehousing Institute (TDWI) Research.
- Selim, H. (2009). Determinants of House Prices in Turkey: Hedonic Regression versus Artificial Neural Network. *Expert Systems with Applications*. 36 (2). 2843-52.

- Sun, D., Zhang, C., Xu, W., Zuo, M., & Zhou, J. (2014). Does Web news media have opinions: evidence from real estate market prediction. Proceedings of the 18th Pacific Asia Conference on Information Systems, Paper 374, 1-12.
- Terzi, R., Sağiroğlu, Ş. & Demirezen, U. (2017). Büyük Veri ve Açık Veri: Temel Kavramlar. Şeref Sağiroğlu-Orhan Koç (Ed.), *Büyük Veri ve Açık Veri Analitiği: Yöntemler ve Uygulamalar* içinde (s.13-29). Ankara: Grafiker Yayınları.
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2019). 2020-2023 Ulusal Akıllı Şehirler Stratejisi ve Eylem Planı. (20.09.2021 tarihinde <https://www.enerjiportali.com/> adresinden ulaşılmıştır).
- TSE, (2006). Bilişim Terimleri Sözlüğü- İngilizce-Türkçe. Haz: TSE Bilgi İletişim ve İhtisas Grubu. TSE Yayın ve Tanıtma Müdürlüğü.
- van Rijmenam, M. (2013). A Short History of Big Data. (14.01.2021 tarihinde <https://datafloq.com/read/big-data-history/239> adresinden ulaşılmıştır).
- van Rossum, G. (1995). Python Tutorial. CWI Report, CS-R952.
- Vuleta, B. (2021). How Much Data is Created Every Day? (08.11.2021 tarihinde <https://seedscientific.com/how-much-data-is-created-every-day/> adresinden ulaşılmıştır).
- Winson-Geideman, K. & Krause, A. (2016). Transformations in Real Estate Research: The Big Data Revolution. 22nd Annual Pacific-Rim Real Estate Society Conference, Sunshine Coast, Queensland, Australia, 17th -20th January.
- Worzala, E., Lenk, M. & Silva, A. (1995). An Exploration of Neural Networks and Its Application to Real Estate Valuation. Journal of Real Estate Research. 10 (2). 185-201.
- Wu, L. & Brynjolfsson, E. (2015). The Future of Prediction: How Google Searches Foreshadow Housing Prices and Quantities. Avi Goldfarb, Shane M. Greenstein & Catherine E. Tucker (Eds.). *Economic Analysis of the Digital Economy* (pp. 89-118), University of Chicago Press, doi: 10.7208/chicago/9780226206981.003.0003.
- Yılmazel, Ö., Afşar, A. & Yılmazel, S. (2018). Konut Fiyat Tahmininde Yapay Sinir Ağları Yönteminin Kullanılması. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, (20), 285-300. doi: 10.18092/ulikidince.341584.
- Zurada, J., Levitan, A. & Guan, J. (2011). A Comparison of Regression and Artificial Intelligence Methods in a Mass Appraisal Context. Journal of Real Estate Research, 33(3), 349-87.

Bölüm 5

DOĞRUSAL OLMAYAN ZAMAN SERİLERİNDE BİRİM KÖK TESTLERİ: KSS VE KRUSE TESTLERİ

Gülçin KENDİRKIRAN¹

Atilla GÖKÇE²

GİRİŞ

İlk olarak Dickey ve Fuller (1979, 1981) tarafından geliştirilen birim kök testleri, durağanlıkların incelenmesi ve serilerin bütünleşme derecelerinin belirlenmesi amacıyla özellikle ekonometrik zaman serisi araştırmalarının neredeyse tamamında kullanılmaktadır. Ayrıca birim kök testlerinin incelendiği Phillips ve Perron (1988), Kwiatkowski, Phillips, Schmidt ve Shin (1992) ile Ng ve Perron (2001), diğer çalışmalar olarak gösterilebilmektedir. Yakın geçmişte testlerin temel işleyiş süreçleri değişerek, ilgilenilen zaman serisinin özelliklerine daha iyi uyum sağlayan, daha güçlü yapıya sahip testlerin geliştirildiği görülmektedir. Örnek dönemi boyunca zaman serisindeki kırılmaları ve doğrusal dışılığı dikkate alan testler bu yeniliklere örnek olarak sunulabilmektedir.

Teräsvirta (1994) tarafından önerilen bir doğrusal olmayan durağan zaman serisi modeli olan düzgün geçişli otoregresif (STAR) modeli, çok sayıda ve farklı alanlardaki zaman serisi verilerine uygulanmış ve günümüze kadar oldukça hızlı kabul edilebilecek biçimde geliştirilmiştir. Üstel STAR (ESTAR) modeli bu gelişmelere verilecek iyi bir örnek olmaktadır. Bu modellerin işleyişlerindeki temel soru, dış (outer) rejimlerin dengeye dönüş eğilimi içinde olup olmadığıdır. Dönüş eğiliminde değilse söz konusu serinin bütünleşik davranışı asimptotik olarak baskın olmaktadır. Diğer ifadeyle iç ve dış rejimlerin aynı birim kök davranışını sergilediğini söylemek olanaklıdır. Aksine, dengeye dönüş eğilimi için ise yani seri, dış rejimlerde ortalamaya dönüyorsa, ESTAR modelinin kendisi orta (middle) rejimin durağan olmamasına rağmen global olarak durağan olmaktadır.

¹ Arş. Gör. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, gulcin.kendirikiran@hbv.edu.tr

² Doç. Dr. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölümü, atilla.gokce@hbv.edu.tr

değerlendirmeler c parametresine göre ele alınmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise genel itibariyle τ istatistiğinin t istatistiğinden güç özellikleri bakımından daha üstün olduğunu göstermektedir. Tek istisnai durum ham verilerden elde edilen güç oranlarıdır. Ham verilerde t istatistiği daha üstün güç oranına sahip olmaktadır. Ancak örneklem büyüklüğü artıkça her iki istatistiğin de güç oranları birbirine yaklaşmaktadır. Diğer taraftan, simülasyon çalışmasından trendden arındırılmış verilerin her iki test istatistiğinde de en az güç oranlarına sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Kruse, 2011).

Sonuç

Zaman serilerinin tahmini sırasında karşılaşılan sorunlardan birisi serinin durağan olmama durumu olması, literatürde yaklaşık yarım asırdır incelenen bir konu haline gelmiştir. Araştırmacıların durağanlık özelliklerini incelediği çalışmalar, Ekonometri literatüründe yaygın bir alana sahiptir. Dolayısıyla serinin doğrusallık, asimetri ya da kırılma özellikleri gibi çeşitli durumları dikkate alan birim kök testleri değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında sunulan birim kök testlerinin, geleneksel birim kök testlerinden ayrıldığı nokta alternatif hipotezde doğrusal olmayan yapının varlığından bahsetmesidir. Bahsedilen testlerin farklılaştığı nokta ise konum parametresine göre test istatistiklerinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirmeler sonucunda KSS (2003) testi farklı bakış açılarıyla geliştirilerek Kruse (2011) yönteminde sunulmaktadır.

Bu çalışma doğrusal olmayan birim kök testlerinin teorik olarak incelenmesini kapsamaktadır. Bu doğrultuda Kapetanios, Shin ve Snell (2003) ve Kruse (2011) doğrusal olmayan birim kök testleri sunulmakta ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

KAYNAKLAR

- Abadir, K.M., and Distaso, W. (2007). Testing Joint Hypotheses When One of the Alternatives is One-sided. *Journal of Econometrics*, 140(2), 695–718.
- Dickey, D. and Fuller, W. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427–31.
- Dickey, D. and Fuller, W. (1981), Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Econometrica*, 49(4), 1057-1072.
- Harvey, D.I., Leybourne, S.J., Taylor, A.M.R. (2009). Unit Root Testing in Practice: Dealing with Uncertainty Over the Trend and Initial Condition. *Econometric Theory*, 25, 587-636.

- Harvey, D.I., Leybourne, S.J., Taylor, A.M.R. (2012). Testing for Unit Roots in the Presence of Uncertainty Over Both the Trend and Initial Condition. *Journal of Econometrics*, 169, 188-195.
- Kapetanios, G., Shin Y., Snell, A. (2003). Testing for a Unit Root in the Nonlinear STAR Framework. *Journal of Econometrics*, 112(2003), 359-379.
- Kruse R. (2011). A New Unit Root Test Against ESTAR Based on a Class of Modified Statistics. *Statistical Papers*, 52, 71-85.
- Kwiatkowski, D., Phillips, C.B.P., Schmidt, P. and Shin, Y. (1992). Testing the Null Hypothesis of Stationarity Against the Alternative of a Unit Root: How Sure are We That Economic Time Series Have a Unit Root?. *Journal of Econometrics*, 54(1-3), 159-178.
- Phillips, C.B.P. and Pierre Perron, P. (1988). Testing For a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*. 75(2), 335-346.
- Serena Ng, S. and Perron, P. (2001). Lag Length Selection and the Construction of Unit Root Tests with Good Size and Power. *Econometrica*, 69(6), 1519-1554.
- Teräsvirta. T. (1994). Specification, Estimation, and Evaluation of Smooth Transition Autoregressive Models. *Journal of the American Statistical Association*, 89(425), 208-218.

Bölüm 6

GELENEKSEL TARİHİ ÇEVRELERDE KÜLTÜR TURİZMİ, KULA (KATAKEKAUMENE-YANIK DİYAR) KENTSEL SİT ALANI

Özlem ATALAN¹

Özgün Dokusunu Koruyan Geleneksel Bir Yerleşim “Kula” Katakekaumene - Yanık Diyar

Anadolu’da yer alan ilçeler ve kentlerin her biri, Anadolu kültürünü yansıtır. Anadolu kentlerinin kimliklerini oluşturan ölçütlerden en önemlisi, o kentin tarihine tanık olan mimarisidir. Çünkü mimari, kentin tarihi ve sosyal yapısını, ilişkilerini somut bir dille bize anlatmaktadır. Mimarlık dilinde, hem anıtsal eserler, hem de geleneksel konutlar, kentin kimliğine anlam katarlar. Ayrıca, kenti oluşturan yapılar, kentte gelen insanlarda, içinde bulunduğu kentte dair bir bellek yaratırlar. Bu bağlamda, kent kimliğinin korunması için kentlerin yada kırsalların özgün yapılarının korunması ve sürdürülmesi gerekmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin etkileriyle tekdüzeleşen mimari, hem İstanbul’da hem de Anadolu kentlerinde ve kasabalarında, özgün kente dair kimliği kaybettirmektedir. Artık pek çok benzer yapılar (anıtsal ya da sivil), Anadolu kentlerinde, hatta Avrupa ya da Asya şehirlerinde görülmektedir. Kimi zaman benzer camiler, kimi zaman ise apartman yapıları bizlere hangi kentte olduğumuzu hatırlatmaktan uzak yapılar olmuşlardır.

Anadolu kent ve kırsalında, 20. yüzyıl öncesinde, büyük bir konut inşaat tekniği ve konutta yaşam kültürü oluşmuştur. Anadolu konutları, ahşap karkas ya da taş yığma yapı sistemleri, sofalı tasarımları ve organik sokak örgüsü ile şekillenmiştir. Cumbalı dış cepheleri ile var oldukları kentlere kimlik katmışlardır. Özgün geleneksel mimari özellikler taşıyan yerleşim yerlerinin, bu değerlerini sürdürmesi gerekmektedir.

Manisa’nın Kula ilçesinde bulunan Kula geleneksel konutları, ahşap karkas inşa edilen mimarisi, özgün detayları, cumbaları, çıkmaları, dış sofalı planları ile ve volkanik taşlarla yapılan inşa edilen taş mimarisi ile Türkiye’nin nadir

¹ Doç. Dr. Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, ozlem.atalan@cbu.edu.tr

KAYNAKLAR

- Atalan, Ö. (2020). Learning from Hall and Room Arrangements; Examples from Kula-Manisa Traditional Houses. *History Studies*, 12(4).
- Atalan, Ö. (2018). Performance of Interior Space for Historical and Spatial Transformation; Re-functioning of Kula Sungur Bey Bath. *History Studies*, 10(7).
- Ataş, A. (2017), Tarih, Kültür ve Lakaplarıyla Kula : Katakekaumene (Yanık Diyar), İzmir: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bozer, R., (1989), Kulâda Türk Mimarisi, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Bozer, R., (1988), Kulâda Evleri, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Bozer, R. & Sunay, S., (2013), “Kulâda İnşası İstenen Bir Kiliseye Dair Osmanlı Arşivlerindeki Bazı Belgeler”, *Belleten*, C. LXXVII, S.280, Ankara, s.911-926.
- Çelebi Evliya, (1935), Seyahatname, Anadolu. Suriye, Hicaz (1671-1672), C. 9, s. 51-52, İstanbul: Maarif Vekaleti Devlet Basımevi.
- Foo, L.M., Rosetto, A. (1998), BTR Occasional Paper Number 27, Cultural Tourism in Australia Characteristics and Motivations, Bureau of Tourism Research, Australia.
- Hasol, D., (1998), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 7. Baskı, s.196, İstanbul: Yem yayınları.
- Kılıç, L.A., (2018) Kula Kazası Gayrimüslim Mahallelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 31, Nisan 2018, Denizli
- Kocapınar, S. (2003). Kültür Turizmi, Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı (03-04 Mayıs 2003), Çankırı.
- Tosun, Y., (1969), Milli Mimarimizde Kula Evleri, İzmir: Ticaret Matbaacılık.
- İnternet Kaynakları
- URL1.<http://www.kutahya.gov.tr/germiyan-beyleri-ve-eserleri#gallery-7>
- URL2.https://tr.wikipedia.org/wiki/Germiyan%C4%9Flu_S%C3%BCleyman_%C5%9Eah,
- URL3.<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/yunus-emre-ve--tapduk-emre-turbesi>
- URL4.<https://www.tarihistan.org/tapduk-emre-ve-yunus-emre-turbesi/13469/>
- URL 5.<http://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=1271>
- URL 6. <http://www.tdk.gov.tr/>
- URL 7. <http://www.kulturturizm.gov.tr>
- URL 8. <http://kuladan.com>
- URL 9. <https://tr.pinterest.com/pin/704109722962571631/>
- URL10.https://mekan360.com/sanaltur_incesu-golde-koyu-kula_2690.html
- URL11.<http://wikimapia.org/27908610/%C3%87ukur%C3%87e%C5%9Fme#/photo/3414509>
- URL12<https://i.pinimg.com/originals/3c/15/ab/3c15abd463f4a0c7824da81767675ad7.jpg>
- URL13<http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=134044>
- URL14<http://www.kutahya.gov.tr/germiyan-beyleri-ve-eserleri>

Bölüm 7

DAĞLIK KARABAĞ'IN YENİDEN İMARİ VE KALKINMASINDA AZERBAYCAN-TÜRKİYE EKONOMİK İŞBİRLİĞİNİN ROLÜ VE ÖNEMİ

Tekmez KULU¹

Elşad YUSİFOV²

GİRİŞ

Bugünkü işbirliğinde, 1918 yılında Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nin kurulması ve Nuri Paşa önderliğinde kurulan “Kafkas İslam Ordusu”nun Azerbaycan'ın güvenliğinin korunmasındaki rolü önemlidir. Ancak 1920'de Sovyet Rusya'nın Azerbaycan'ı işgal etmesi bu ilişkileri sekteye uğratsa da Azerbaycan ve Karabağ'ı tamamen ayıramadı. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün 1921'de Ankara'da Azerbaycan bayrağını göndere çekmesi de bunun bariz bir örneğidir. 1991'de Azerbaycan'ın bağımsızlığını yeniden kazanması ve Ulusal Lider Haydar Aliyev'in 1993'te iktidara gelmesi, iki ülke arasındaki işbirliklerinin geliştiği bir dönemin başlangıcı oldu. Bugün de büyük liderin izini devam ettiren Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bu işbirliğini çok başarılı bir şekilde sürdürmektedir. Azerbaycan'ın başlıca dış ticaret ortağı Türkiye ile olan ithalat ve ihracat cirosuna bakacak olursak, 1992-2019 yıllarında toplam ithalatın %12,7'sini oluşturan 18 210 918,2 bin dolar değerinde ürün ithal edildiği görülmektedir. Ancak diğer yıllara baktığımızda bu ithalatın %21'e kadar yükseldiği görülmektedir. İhracat 14.514.510,6 bin ABD doları olurken, toplam ihracat %4,9 olarak gerçekleşmiş ve diğer yıllara göre %15'e çıktığı gözlemlenmiştir. Bu rakamların ekonomik olarak tatmin edici olmasının nedeni, bölgesel projelerde ortak olarak hareket etmeleri ve kurulan işbirliğinin sonucudur. 27 Eylül 2020'de Azerbaycan, Başkomutan İlham Aliyev'in önderliğinde eski toprakları olan Karabağ için 44 gün süren vatan savaşında toprak bütün-

¹ Öğr. Gör. Celal Bayar Üniversitesi, Ahmetli Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü, tekmez35@hotmail.com

² Doç. Dr. Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, İşletme Ekonomisi ve Yönetimi Bölümü, elshadyusifov1977@gmail.com

2. Ulaştırma - Bu alan çok yönlü bir yapıya sahiptir ve gelecekte demiryolları, havayolları ve otoyolların inşasının bölgedeki ilişkiler için mükemmel bir köprü olacağı düşünülmektedir. İster doğrudan ister transit kargo ve yolcu taşımacılığı bu alanda sağlam temelli işbirliğinin olacağına teminat vermektedir. Modern standartları destekleyen bir ulaşım koridorunun oluşturulması, esas olarak petrol dışı sektörü (turizm, sanayi, tarım vb.) geliştirecektir.
3. Tarım - Bu alandaki işbirliği, petrol dışı sektörün gelişimine katkıda bulunacaktır. Bu bölgede yetiştirilecek ürünlerin (elma, kiraz, armut vb.) ithalat-ihracat işlemlerinin hayata geçirilmesi ve nakliyesi, bölgenin uzun vadede uygun maliyetli yatırım potansiyelini artıracaktır.
4. Madencilik ve yeraltı kaynakları - Gelecekte Karabağ bölgesinde maden yataklarının araştırılması ve jeolojik keşiflerinin yatırım gerektirmesine rağmen, başlangıçta Kelbecer'de bulunan doğal kaynaklar (altın, kurşun, cıva vb.) bu alanda üretim için temel oluşturmaktadır. Karabağ bölgesinde Azerbaycan ve Türkiye ekonomilerinin çok yönlü gelişimine ivme kazandıracak ortak çalışmaların yürütülmesi planlanmaktadır.
5. Turizm - bölgenin çok güzel bir yerdeki konumu, özellikle Şuşa'nın Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından kültür başkenti ilan edilmesi, dağlar, şelaleler, göller, nehirler, ormanlar ve diğer doğal kaynaklar bölgenin büyük ve çok yönlü turizm potansiyelinin olduğuna işaret etmektedir.

Azerbaycan-Türk işbirliği sonucunda oteller, restoranlar, kültür merkezleri ve uluslararası düzeyde düzenlenecek kültürel etkinlikler hem bölge halkının yaşam standardının iyileştirilmesine, hem de buraya gelen yerli ve yabancı turistlerin konaklama ve diğer gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanması, nihayetinde her iki ülkenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Ağayev Mehman (2008) "Kurtuluş savaş yıllarında Türkiye Azerbaycan ilişkileri". IQ Kültür sanat yayıncılık, 2008, səh 464.
- Atakişiyev Rövşən Xalq qəzeti - "Azerbaycan Xalq Cümhuriyyətinin iqtisadi inkişaf yolu" 2018. - <http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2018/may/593001.pdf>
- Azerbaycan Respublikasında Türkiye Respublikasının Bakı Səfirliyi (2016). <http://baku.emb.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/170188>
- Azerbaycan Respublikasının ulu öndərin adına "Heydər Əliyev İrsi" Beynəlxalq Elektron Kitabxanası 2011. <https://lib.aliyev-heritage.org/az/4610295.html>
- Azerbaycan Respublikasının Türkiye Cümhuriyyətindəki Səfirliyi "Azerbaycan-Türkiye iqtisadi əlaqələri" <https://ankara.mfa.gov.az/az/content/106/azerbaycan-turkiye-iqtisadi-elaqeleri>

- Azərbaycan Dövlət Neft Şirkəti “Bakı-Tbilisi-Ceyhan” Əsas İxrac Boru Kəməri <https://socar.az/socar/az/activities/transportation/baku-tbilisi-ceyhan-btc-main-export-oil-pipeline>
- BP Azərbaycan “Davamlı inkişaf haqqında hesabat” 2019, səh 52. https://www.bp.com/az_az/azerbaijan/home/who-we-are/operationsprojects/pipelines/btc.html
- Bayramov V. Xalq qəzeti (2020) “Bakı-Tbilisi-Ərzurum boru kəməri Azərbaycanı dünyada həm də qaz ixracatçısı kimi tanıtdı” 3 iyul 2020-ci il - <https://xalqgazeti.com/az/news/51147>
- Əliyev İ. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun açılış mərasimindəki iştirakı 30.10.2017-ci il - <https://president.az/articles/25639>
- Əliyev İ. Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunun açılış mərasimindəki iştirakı 30.10.2017-ci il - <https://president.az/articles/25639>
- “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq Sazişi”nin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu 01.02.2018–http://e-qanun.gov.az/alpdata/framework/data/13/f_13849.htm
- “Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq və qarşılıqlı yardım haqqında” Müqavilənin təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu 21.12.2010 - <http://www.e-qanun.az/framework/21158>
- Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin xalqa müraciəti 10.10.2020 - <https://president.az/articles/45924>
- Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il dövlət büdcəsi haqqında. Azərbaycan Respublikasının Qanunu 29.12.2020 - <http://www.e-qanun.az/framework/46590>
- Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunun layihələndirilməsi və tikintisi ilə bağlı tədbirlər haqqında 17.11.2020. - <http://www.e-qanun.az/framework/46292>
- Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyi “Əhmədbəyli-Füzuli-Şuşa avtomobil yolunun tikintisi layihəsi icra olunur. 24.11.2020. - <http://www.aayda.gov.az/az/news/2792>
- Kerim Ülker “Karabağın yolunu Kolin İnşaat yapacak 27.01.2021 - <https://www.dunya.com/ko-se-yazisi/karabagin-yolunu-kolin-insaat-yapacak/608564>
- Azərbaycan Respublikasının Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi “KOBİA və TUMKİAD arasında anlaşma memorandumu imzalanıb” 29.01.21 - <https://smb.gov.az/az/all-news/kobia-ve-tumkiad-arasinda-anlasma-memorandumu-imzalanib>
- Türkiyə Xarici İqtisadi Əlaqələr Təşkilatı “Türkiye-Azerbaycan iş forumunda dəyəri 100 milyon dolları aşkın 11 anlaşma imzalandı 2021. <https://www.deik.org.tr/basin-aciklamalari-turkiye-azerbaycan-is-forumunda-degeri-100-milyon-dolari-askin-11-anlasma-imzalandi>
- “AzərGold” QSC “Türkiyənin “Eti Bakır” Səhmdar Cəmiyyətinin nümayəndələri ilə görüş keçirilib” 12.03.2021. - <https://azergold.az/media/press-revizler/turkiyenin-eti-bakir-sehmdar-cemiyetinin-numayendeleri-ile-gorus-kecirilib>
- İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın Füzuli, Zəngilan, Laçın və Cəbrayıl rayonlarına rəsmi səfəri 14.02.2021 - <https://president.az/articles/50632>
- Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Preferensial Ticarət Sazişinin təsdiq edilməsi haqqında AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU 31.05.2020 - <http://www.e-qanun.az/framework/45319>
- Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi “Azərbaycan və Türkiyə arasında kənd təsərrüfatı sahəsində əməkdaşlıq haqqında Niyyət Bəyannaməsi imzalanıb” 17.03.2021 - <https://atm.gov.az/az/news/283/azerbaycan-ve-turkiye-arasinda-kend-teserrufati-sa>
- Türkiyə Cümhuriyyətinin Kənd Təsərrüfatı və Meşə Nazirliyi “İşgaldən Kurtarılan Karabağda Türkiyənin Öncülüğündə Tarım Faaliyyətlərinə Başlandı” 18.03.2021. - <https://www.tarimormn.gov.tr/Haber/4959/Isgalden-Kurtarilan-Karabagda-Turkiyenin-Onculugunde-Tarim-Faaliyetlerine-Baslandi>

Bölüm 8

AZERBAYCAN'DA YENİLİKÇİ GELİŞİMİN ANALİZİ VE ULUSLARARASI DENEYİM

Elşad YUSİFOV¹

Tekmez KULU²

GİRİŞ

“İnovasyon” Latince bir sözcük olan “innovatus” tan türemiştir, yenileme ve iyileştirme anlamına gelmektedir [2, s. 7]. İnovasyon, yüksek verimlilik ve ilerleme amacıyla yeniliğin uygulanması, yeni tür ekipman ve teknoloji sağlanması, diğer bir deyişle, bireyin entelektüel faaliyetinin, keşfinin, buluşlarının nihai sonucunun geliştirilmiş hale getirilip topluma sunulmasıdır [1, s.8]. Modern piyasa ekonomisinin dinamik gelişimi, yenilikçi keşifler, buluşlar ve yeniliklerle doğrudan bağlantılıdır. OECD’ye göre inovasyon; “bir fikri, pazarlanabilir bir ürün ya da hizmete, yeni ya da geliştirilmiş bir üretim ya da dağıtım yöntemine ya da yeni bir toplumsal hizmet yöntemine dönüştürmek olarak tanımlanır”. İnovasyon faaliyeti çeşitlendirilmiş bir yapıya sahiptir ve ekonominin hemen hemen tüm alanlarında kullanılmaktadır. Son yıllarda, her sektörde inovatif yenilikler, yeni proje ve çalışmaların uygulanmasında, üretimde, işletmelerdeki geleneksel yönetim yöntemlerinin ve hizmetlerinin değişmesinde kendini göstermiştir.

İnovasyon faaliyetlerinin başarılı bir şekilde uygulanması, finansmanının etkin bir şekilde düzenlenmesine bağlıdır. Hatta bazı literatürlerde yön kavramı olarak da tanımlanmaktadır. İnovasyon çalışmalarının finansman düzeyi, ülkelerin gelişmişliğini belirleyen temel göstergelerden biridir. AR-GE maliyetleri inovasyon düzeyini belirleyen en önemli etkenlerdendir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, Azerbaycan’daki yenilikçi faaliyetleri değerlendirmek, finansman dinamiklerini analiz etmek ve birçok gelişmiş ülke ve şirketin bu sektördeki deneyimlerini incelemektir.

¹ Doç. Dr. Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi, İşletme Ekonimisi ve Yönetimi Bölümü, elshadyusifov1977@gmail.com

² Öğr. Gör. Celal Bayar Üniversitesi, Ahmetli Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü, tekmez35@hotmail.com

KAYNAKLAR

Tağıyev A.H., Köçərli H.R. İnnovasiya siyasəti. Bakı, "Təknur", 2013, s. 160.

Atakişiyev M., Suleymanov Q. İnnovasiya menecmenti. Dərs vəsaiti. Bakı, "Təfəkkür" NBM, 2004. s. 134.

Azərbaycan Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları. Bakı, 2020.

(ii) WEB SAYFALARI

Dünya Bankının R&D xərclərinin ÜDM-ə nisbəti statistik məlumatları (https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?most_recent_year_desc=true)

World Intellectual Property Organization. (https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020-intro4.pdf)

<https://www.bcg.com>

Asst. Prof. Dr. Fatih Kürşat Fırat (Aksaray University, Turkey) Ph.D. Candidate Hümeyra Tosun (Aksaray University, Turkey) İnşaat Endüstrisinde İnovasyon ve Ekonomi Üzerindeki Etkisi INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES 2016 (<https://www.avekon.org/papers/1771.pdf>)

<http://www.imm.az/exp/2021/02/12/elmə-ayrılan-xərclər-dünyanın-on-aparici-olkəsi/>

www.nangs.org

"2018 Global Innovation Study" Booz&company şirkətinin statistik məlumatları. (www.strategyand.pwc.com).

Bölüm 9

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNDE BLOK ZİNCİR TEKNOLOJİSİNİN KULLANIMI

Zümrüt Hatun DEMİREL¹

GİRİŞ

Blok zincir teknolojisi; işlemleri depolayan, sürekli büyüyen, birbirleri ile bağlantılı şifreli blokları listeleyen bir sistemdir. Depolanan verileri denetlemek, veri paylaşım ilkelerini uygulamak ve merkezi olmayan sistemlere yetkisiz erişimi engellemek için kullanılmaktadır (Conoscenti vd., 2016). Blok zincir teknolojisinde veriler ağ doğrulayıcılarının üzerinde anlaştıkları bir fikir birliği mekanizması ile üçüncü bir tarafın doğrulaması ihtiyacını ortadan kaldırmaktadır (Turkanović vd., 2017). Başka bir ifade ile blok zincir teknolojisi üçüncü bir tarafın işlemleri ve verileri kontrol edemediği merkezi olmayan bir ortam yaratmayı amaçlamaktadır (Yli-Huumo vd., 2016). Blok zincir bütünlüğünü sağlamak için bütün bilgiler şifrelenmektedir. Ayrıca işlemler kaydedilip doğrulandığında veriler kalıcı bir hale gelmektedir (Turkanović vd., 2017).

İnsan kaynakları yönetimi örgütlerde, rekabet avantajı yaratmak ve kurumsal hedeflere ulaşmak ile güçlü bir olumlu kurumsal itibar geliştirmek ve sürdürmek gibi oldukça önemli rollere sahip olduğu için örgütlerin en önemli fonksiyonlarından bir tanesidir (akt. Salah vd., 2020). İnsan Kaynakları Yönetimi, çalışanların yeteneklerini geliştirmek ve yönetmek, işlerine ve örgütlerine olan bağlılıklarını artırmak için toplumsal ve örgütsel bağlamda yerleşik bir stratejik yaklaşım uygulamaya odaklanmıştır (Öğüt vd., 2004). Buna göre insan kaynakları yönetimi bilgi teknolojisini modern insan kaynakları yönetimi ile birleştirerek işletmenin dinamik ortamda rekabet gücüne ulaşabilmesi için verimliliğini ve etkisini iyileştirmelidir (Wang vd., 2017). Bu doğrultuda günümüzde insan kaynakları yönetimi süreçlerini ve faaliyetlerini iyileştirmek ve geliştirmek amacı ile en yeni teknoloji trendlerinden olan yapay zekayı, nesnelerin internetini, akıllı uygulamaları, büyük veriyi ve blok zincir teknolojisini kullanmaktadır (Lukic vd., 2018).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Şereflikoçhisar Uygulamalı Bilimler Fakültesi/Finans ve Bankacılık Bölümü, zumruthatun@gmail.com

KAYNAKLAR

- Abadi, J., Brunnermeier, M. (2018). *Blockchain Economics*. National Bureau of Economic Research. Cambridge. <https://www.nber.org/papers/w25407.pdf>. Erişim tarihi 24.09.2021.
- Agrawal, H. (2019). *Different Types of Blockchains in The Market and Why We Need Them*. <https://coinsutra.com/different-types-blockchains/> Erişim tarihi 01.10.2021.
- Alkan, A. O. (2020) Blok Zincir Teknolojisinin Benimsenmesini Etkileyen Faktörler: Güvenlik Açısından Ampirik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Teknoloji Ve Bilgi Yönetimi Anabilim Dalı. Ankara.
- Armstrong, M. (2006). *A Handbook Of Human Resource Management (10. edt)*. UK: Kogan Page, London.
- Avunduk, H. & Aşan, H. (2018). Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi ve İşletme Uygulamaları: Genel Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:33, Sayı:1, 369-384.
- Benligiray, S. (2004). *İnsan Kaynakları Yönetimi (1. Baskı)*. Ed.: Ramazan Ceylan, No: 820, Eskişehir: AÖF Yayınları.
- Bingöl, D. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi (6. Baskı)*. İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Buterin, V. (2015/13 Nisan). *Visions Part I: The Value of Blockchain Technology*. <https://blog.ethereum.org/2015/04/13/visions-part-1-the-value-of-blockchain-technology/>. Erişim tarihi 21.09.2021.
- Canbolat, C., Candan, E. & Bulut, Y. (2021). 4 ve 5 Yıldızlı Otel Yöneticilerinin Perspektifi ile Blok Zinciri Teknolojisi: Samsun İli Örneği. *To & Re 2021*, 3 (1) 11-17.
- Carda, H. (2021). Blok Zincir Teknolojisinin Vergi Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Bandırma.
- Coita, C. D., Abrudan, M. M. & Matei, M. C. (2019). *Effects of the Blockchain Technology on Human Resources and Marketing: An Exploratory Study*. A. Kavoura et al. (eds.), Strategic Innovative Marketing and Tourism, Springer Proceedings in Business and Economics, 683-691. https://doi.org/10.1007/978-3-030-12453-3_79 Erişim tarihi 09.10.2021.
- Compeer, N., Smolder, M. & Kok J. (2005). *Scale Effects in HRM Research, A Discussion of Current HRM Research from an SME Perspective*. EIM Business & Policy Research, Scales Paper N200501, 2-36.
- Conoscenti, M., Vetro, A. & De Martin, J. C. (2016). Blockchain for the Internet of Things: a Systematic Literature Review. In 2016 IEEE/ACS 13th International Conference of Computer Systems and Applications (AICCSA). IEEE. 1-6. DOI: 10.1109/AICCSA.2016.7945805.
- Coopers, P. W. (2017) How Will Blockchain Technology Impact HR and The World of Work? <https://www.pwc.co.uk/issues/futuretax/assets/blockchaincan%20impact-hr.pdf> Erişim tarihi 22.10.2021.
- Davidson, S., De Filippi, P. & Potts, J. (2016). Economics of Blockchain. Public Choice Conference, May 2016, United States: Fort Lauderdale, Doi: 10.2139/ssrn.2744751.
- Dikilitaş, Y., Toka, K. A. & Sayar, A. (2021). Current Research Areas in Blockchain. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Özel Sayı 26, 488-492.
- Durbilmez, S. E. & Türkmen, S.Y (2019). Blockchain Teknolojisi ve Türkiye Finans Sektöründeki Durumu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 30-45.
- Düren, Z. (2000). *2000'li Yıllarda Yönetim*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Erkoç, S. (2018). Tarihsel Gelişim Süreci İçerisinde Küreselleşmenin İnsan Kaynakları Yönetimi Değişimine Etkileri. Doktora Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Programı, İstanbul.

- EU Science Hub (The European Commission's Science and Knowledge Service), (2019). Blockchain Now And Tomorrow Assessing Multidimensional Impacts Of Distributed Ledger Technologies Brussels – Belgium: Joint Research Centre (JRC).
- Foroglou, G. & Tsilidou, A.L. (2015). Further Applications of The Blockchain. 12th Student Conference on Managerial Science and Technology. Atina, 1-8.
- Güzel, T. (2005). *Konaklama İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi: İlkeler ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel.
- İslam, A. (2019). Blok Zinciri Teknolojisi ve Kripto Paralar: Mevcut Durum, Potansiyel ve Risk Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, Uluslararası Ticaret Ve Para Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Kaya, S. & Turgut, M. (2019). Blockchain Technology in Supply Chain. *The Journal of International Scientific Researches*. 4(2), 121-134.
- Kozak, M. (2004). Otel İşletmelerinde İnsan Kaynakları Yönetimi ve Örnek Olaylar. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lukic, J., Salkic, H. & Ostojic, B. (2018). New Job Positions and Recruitment of Employees Shaped by Blockchain Technologies. Fourth International Scientific Business Conference. Belgrade. Serbia, 314-320.
- Mete, S. (2019). Blok Zincir Sistemlerinin Finans Piyasalarındaki Yeri ve Kripto Paralarda Fiyat Balonlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, Sermaye Piyasası Anabilim Dalı, İstanbul.
- Michailidis, M. P. (2021). Blockchain Technology: The Emerging Human Resources Challenge. doi:10.20944/preprints202105.0035.v1
- Onik, M. M. H., Miraz M. H. & Kim, C. (2018) A Recruitment and Human Resource Management Technique Using Blockchain Technology for Industry 4.0. Smart Cities Symposium 2018, 1-6, doi: 10.1049/cp.2018.1371.
- Öğüt, A., Akgemci T. & Demirsel M. T. (2004). Stratejik İnsan Kaynakları Yönetimi Bağlamında Örgütlerde İşgören Motivasyonu Süreci. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 277-290.
- Özdemir, Ç. (2021). Para ve Finans Teorisi Açısından Kripto Paralar: Bitcoin Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Özer, M. A., Sökmen, A., Akçakaya, M. & Özyayın, M. M. (2017). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özer, M. (2016). Elektronik Para ve Blok Zinciri Teknolojisi. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği Gösterge. Bahar, 66-77.
- Pandey, S. (2019). Top 10 Industries to Witness a Promising Future in Blockchain Technology. <https://www.appfutura.com/blog/top-10-industries-to-witness-a-promising-future-in-blockchain-technology/> Erişim tarihi, 08.10.2021.
- Pinna, A. & Ibba, S.(2018) A Blockchain-Based Decentralized System for Proper Handling of Temporary Employment Contracts. SAI 2018. *Intelligent Computing*,1231-1243. https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-030-01177-2_88 Erişim tarihi, 06.10.2021.
- Sabuncuoğlu, Z. (2012). *Uygulama Örnekleriyle İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Sadullah, Ö. (2013). *İnsan Kaynakları Yönetimine Giriş: İnsan Kaynakları Yönetiminin Tanımı, Önemi ve Çevresel Faktörler*. İ.Ü. İşletme Fakültesi İnsan kaynakları Yönetimi Anabilim Dalı Öğretim Üyeleri, Yenilenmiş 6. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayımlar A.Ş.

- Salah, D., Ahmed, M. H. & ElDahshan, K. (2020). Blockchain Applications in Human Resource Management: Opportunities and Challenges. EASE 2020, April 15–17, <https://doi.org/10.1145/3383219.3383274> Erişim tarihi, 22.09.2021.
- Seirawan, R. (2019). Applying Blockchain in Exchanging Data. Master Thesis. İstanbul Technical University, Informatics Institute, İstanbul.
- Smilansky, J. (2002). Yeni İnsan Kaynakları. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Turkanović, M., Hölbl, M., Košič, K., Hericko, M. & Kamisalic, A. (2017). EduCTX: A Blockchain-based Higher Education Credit Platform. IEEE Access, 5112-5127. DOI:10.1109/ACCESS.2018.2789929.
- Ünal, G. & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, Cilt: 13, Sayı: 2, 167-175.
- Wang, X., Feng, L., Zhang, H., Lyu, C., Wang, L. & You, Y. (2017). Human Resource Information Management Model based on Blockchain Technology. 2017 IEEE Symposium on Service-Oriented System Engineering, DOI 10.1109/SOSE.2017.34, 168-173.
- Wright, A. & De Filippi, P. (2015) Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia (March 10, 2015). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2580664>. or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2580664>. Erişim tarihi, 20.09.2021.
- Yener, E. (2021). Dijital Girişimcilikte Blok Zincir Teknolojilerinin Rolü ve Bir Model Önerisi: Blok Zincir Tabanlı İkinci El Araç Alım Satım Platformu (Sechandchain). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yi, C.S.S. & Yung, E. (2020). Benefits and Use of Blockchain Technology to Human Resources Management: A Critical Review. *International Journal of Human Resource Studies*, 10 (2), 131-140.
- Yli-Huumo, J., Ko, D., Choi, S., Park, S. & Smolander, K. (2016). Where Is Current Research on Blockchain Technology? A Systematic Review. *PLOS ONE*, vol. 11, no. 10, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0163477>
- Zheng, Z., Xie, S., Dai, H., Chen, X. & Wang, H. (2017). An Overview of Blockchain Technology: Architecture, Consensus, and Future Trends. IEEE 6th International Congress on Big Data, China: IEEE, 25-30 June 2017.
- <https://www.cbinsights.com/research/industries-disrupted-blockchain/> Erişim tarihi 10.10.2021.

Bölüm 10

TÜRK SOSYAL SİGORTALAR SİSTEMİNDE ÖLÜM GELİRİ/AYLIĞI BAĞLANMASINDA HAK SAHİBİ OLMA ŞARTLARI VE BU ŞARTLARIN DİĞER VERİLER KAPSAMINDA REVİZE EDİLMESİNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Neşe ÖNDER YAŞAR¹

Muhammed KARATAŞ²

GİRİŞ

Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi sosyal devlet anlayışı çerçevesinde oluşturulmuştur (Türkoğlu, 2013, s.293). Bu anlayış ülke içerisinde yaşayanların sosyal güvenliğini sağlamak üzere görev yüklemiştir. Sosyal güvenlik, sosyal sigorta ile sosyal yardım ve hizmetler aracılığıyla sağlanmaya çalışılmaktadır (Bulut, 2011, s.62-63).

Sosyal yardım ve hizmetler; bütçesi merkezi bütçe, belediye, vakıf ve gönüllü kuruluşlar yoluyla finanse edilen ve kimsesiz, muhtaç, yaşlı, engelli, dul, yetim ve korunmaya muhtaç çocuklara yapılan yardımları ifade etmektedir (Bolukçu, 2019, s.23; Yılmaz’dan aktaran Özmen, 2017, s.614). Bu yardımlardan faydalanmak için kişinin yardıma muhtaçlığının tespit edilmesi dışında bir şart bulunmadığından karşılıksız yapılmaktadır. Bu özelliği ile primsiz yöntem olarak ifade edilmektedirler (Tatlı ve Göçer, 2015, s.89; Alper, Değer & Sayan, 2012, s.37). Çalışıp gelir elde edemeyecek durumda olan kişiler kendi kendine yetebilene kadar nakdi ve aynı olarak desteklenmektedir (Türkoğlu, 2013, s.280). Sosyal yardım ve hizmetler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı eli ile yürütülmektedir (Özsoy ve Karataş, 2021, s.225).

Sosyal sigortalar ise primli yöntem esasına göre işlemekte olup çoğunlukla çalışan kişilerin zorunlu katılımına dayalıdır ve bu kişileri belirlenmiş tehlikelere karşı koruma amacı taşımaktadır (Atatanır, 2021, s.2034; Bolukçu, 2019, s.23; Özmen, 2017, s.606; Alper vd. 2012, s.37; Gökbayrak, 2010, s.143; Şenocak,

¹ Doktora Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika ve Çalışma İlişkileri AD. neseonder.uludag@gmail.com

² Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri AD, mkaratas@akdeniz.edu.tr

KAYNAKLAR

- 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar Ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu. 16.06.2006 Tarih 26200 Sayılı Resmi Gazete.
- Akpınar, T., Ögütoğulları, E. (2020). Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Kısa Tarihçesi. *Balkan Ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 2020: 06 (Special Issue). 132-141.
- Alper, Y. (2017). Sosyal Güvenlik Reformu (2008-2016): Kapsamla İlgili Gelişmeler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (68), 1-23.
- Alper, Y., Özgökçeler, S., Sümer, G. (2015). Ölüm Sigortasından Bağlanan Aylıkların Kız Çocuklarının İşgücü Katılımına Ve İstihdamlarına Etkisi. *Siyaset, Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. 3. 334-350.
- Alper, Y., Değer, Ç., Sayan, S. (2012). 2050’ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim: Sosyal Güvenlik Sistemine Bakış (Social Security System In The Light Of Demographic Trends To 2050). *TÜ-SİAD*. İstanbul.
- Atatanır, H. (2021). Sosyal Güvenlik Sisteminde Primsiz Ödemeler: Almanya Örneği. *Çalışma Ve Toplum*.69/3.2029-2054.
- Aydın, S. (2016). Türkiye’de Kadının İstihdamı Ve Kadına Dair Sosyal Güvenlik Uygulamaları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(1): 243-258.
- Bolukçu, F. (2019). Türkiye Sosyal Güvenlik Harcamalarının Kapsamı Ve Finansman Yapısı. *Türkiye Sağlık Bilimleri Ve Araştırmaları Dergisi*. 2(2), 11-27.
- Bulut, M. (2011). Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye’de Durum. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*. 2(3). 57-64.
- Duman, B. (2019). Yargı Kararlarına Göre 5510 Sayılı Kanunun 56/Son Maddesi Uyarınca Boşandığı Eşile Birlikte Yaşayanın Ölüm Aylığının Kesilmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 23(2). 79-119.
- Gökbayrak, Ş. (2010). Türkiye’de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü. *Çalışma Ve Toplum*. 2/25. 145-162.
- Koca, G., Eğilmez, Ö., Güler, S. (2021). Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Faktörlerin DEMATEL Tabanlı Analitik Ağ Süreci Yöntemi ile Değerlendirilmesi. *Sosyoekonomi*. 29(48). 249-270.
- Gülmez, Ü. (2012). *Türk Hukukunda Kayıt Dışı İstihdam Ve Asgari İşçilik Uygulamaları*. Bahçeşehir Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- İnal, H. (2019). *Kayıt Dışı İstihdam Ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi. Balıkesir
- Önder Yaşar, N. (2019). *Türkiye’de Kadın İşgücünün Tarihsel Gelişimi Ve İlo Standartları İle Avrupa Sosyal Şartı Çerçevesinde Entegrasyon Politikalarının Analitik Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.
- Özmen, Z. (2017). Avrupada Sosyal Güvenlik Sisteminin Finansmanı: Farklı Refah Devletleri Üzerine Bir İnceleme. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(2). 600-620.
- Özsoy, D., Karataş, K. Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Uygulanan Sosyal Yardımlar. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*. 2(2). 219-236.
- SGK, Ölüm Aylığı. www.sgk.gov.tr (01.09.2021).
- Şenocak, H. (2009). Sosyal Güvenlik Sistemini Oluşturan Bileşenlerin Tarihi Süreç Işığında Değerlendirilmesi. In *Journal Of Social Policy Conferences* (No. 56). 410-468.
- Şentürk, F. (2015). Türkiye’de İşgücü Piyasası Ve İstihdamın Yapısı. *Sosyal Güvence*. (7). 113-143.

- Tatlı, H., Göçer, İ. (2015). Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikalarının Sürdürülebilirliği: Çoklu Yayınsal Kırılmalı Eşbütünleşme Analizi. *Business And Economics Research Journal*. 6(3). 87-111.
- Temel, S. (2019). *Sosyal Güvenlik Reformunda Kadın*. Ankara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Türkoğlu, İ. (2013). Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım Ve Sosyal Güvenlik. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal Of Academic Inquiries)*. Cilt/Volume: 8. Sayı/Number: 3. 275-305.
- Uşen, Ş. (2007). Avrupa Birliği Ülkeleri Ve Türkiye’de Aktif Emek Piyasası Politikaları. *Çalışma Ve Toplum*. 2(13). 65-95.
- veri.sgk.gov.tr. *Aktif ve Pasif Sigortalı Kişi Sayısı*. (24.09.2021).
- Yereli, A.B., Karadeniz, O. (2004). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamın Vergi Kayıp Ve Kaçakları Üzerine Etkisi. *E-Yaklaşım*. Sayı 11. 1-14.
- www.tuik.gov.tr. *İstihdam, İşsizlik, Ücret İstatistikleri*. (24.09.2021).

Bölüm 11

KADIZÂDE MEHMED EFENDİ'YE AİT BİR İLMİHAL KİTABI: CEVÂHİRÜ'L-İSLÂM

Bilal ELBİR¹

GİRİŞ

İlmihal kitapları İslâm dininin temel kurallarının kategorilendirilerek aktarıldığı kaynaklardır. Osmanlı döneminde birçok ilmihal kitabı yazılmış olup bunlardan bazıları halk arasında çokça okunmuştur. 17. Yüzyıl'da Kadızâdelilerin devlet yönetiminde etkilerinin artmasıyla birlikte ilmihal kitaplarının sayısı da artmıştır. Kadızâdeliler hareketinin önde gelen isimlerinden olan Kadızâde Mehmed Efendi'nin Cevâhirü'l-İslâm adlı ilmihal kitabı halka yönelik akaid ve fıkıh bilgilerini içermektedir.

İslâm kültürü içerisinde ilmihaller dini öğretilerin basite indirgenerek sunulduğu kaynaklardır. İlm-i hâl “davranış bilgisi” anlamına gelen, “inanç, ibadet, muamelat (günlük yaşayış), ahlâk konuları, yer yer büyük peygamberler, ayrıca Resûl-i Ekrem'in hayatına dair özlü bilgileri içeren el kitabı” olarak tanımlanabilir (Arpaguş, 2000:139).

İlmihal türündeki eserlerde inanç, ahlak, ibadet, fıkha dair bazı bilgilerin yer aldığı görülmekle birlikte hitap edilen kitleye göre farklı konular da işlenmiştir. Toplum farklı kriterlere göre sınıflandırdığımızda her yapının ihtiyacının farklı olduğu görülecektir. İlmihaller de farklı ihtiyaçlardan hareketle yazılmıştır. Mesela kadınların ihtiyaçları baz alınarak “kadınlar ilmihali”; ticaret erbabının durumu dikkate alınarak “ticaret ilmihali” kategorisinde çalışmalar yapılmıştır.

Anadolu ve Osmanlı sahasında ilmihal türündeki eserlerin Türkçe dışında Arapça olarak yazıldığı da bilinmektedir. Arapça yazılan ilmihallerin hedef kitleleriyle Türkçe yazılanların hedef kitlelerinin ayrıştığını söylemek mümkündür. Arapça yazılan ilmihallere örnek olarak aşağıdaki eserleri vermek mümkündür: Muslihuddin Mustafa Karamânî (o. 809/1406)'ye ait olan et- Tavdih şerhu'l-mukaddimeti Ebi'l-Leys, Hasan b. Ali el-Hanefî'nin er-Risale fi'l-fıkıh ala

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bilal.elbir@cbu.edu.tr

İlmihal geleneği çerçevesinde yazılan eserlerin bazılarının müellifleri bilindiği halde bazılarının müelliflerinin bilinmemektedir. Halk arasında itibar gören bazı ilmihallerin bir veya birden fazla şerhlerinin yapılmış olması, ilmihallerin toplum nazarında gördüğü değerin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. İlmihal kitaplarının halkın hemen her kesimi tarafından kolaylıkla okunup el altında bulundurulduğu dikkate alındığında, tespit edilen ilmihallerin yazma ve matbu nüsha sayılarının çokluğu anlaşılır bir durum olarak görülmektedir. Osmanlı coğrafyasında, Türkçe kaleme alınan ilmihal geleneğinin ortaya çıkartılması, Osmanlı Türkçesinin ilim dili olarak metinlere yansımalarının ortaya konulması açısından önem taşımaktadır.

Cevâhirü'l-İslâm 9 varaklık bir eser olup eser başlangıcında Arapça bir duayla başlanmış sonra hemen inanç, ibadet ve muamelatla ilgili bilgilere geçilmiştir. Eserde bölüm başlıkları oluşturulmamış bir konudan diğerine doğrudan geçilmiştir. Bu yönüyle bazı ilmihallerde görülen bölüm başlıklarının oluşturulması, alt başlıkların yer alması gibi özellikler Cevâhirü'l-İslâm'da yer almamıştır.

Kadızzâde Mehmed Efendi'nin Cevâhirü'l-İslâm adındaki risalesi diğer eserleriyle birlikte mukayese edilerek değerlendirildiğinde bazı benzerlikler tespit edilmiştir. Mebhas-i İmân isimli eseri ilmihal bilgisi kategorisinde düşüncelerini daha sistemli ortaya koyduğu bir çalışma olup Cevâhirü'l-İslâm'da dile getirilen iman ve İslâm hakkındaki düşüncelerle örtüştüğü görülmüştür. Kadızzâde Mehmed Efendi'nin Serahsî ve Bezzâzî'ye gönderme yapmasına bakarak düşüncelerinin kabulü için Hanefî fıkıh alimlerini kaynak kullandığı tespit edilmiştir.

Osmanlı döneminde Türkçe yazılmış ilmihal kitaplarının birçoğu metin olarak Latin alfabesine aktarılarak incelenmemiştir. Haklarında ilmi çalışma yapılmayan ilmihal kitapları hakkında bir planlamaya bağlı olarak çalışmalar yapılmalı, ilmihal geleneğimiz bütün boyutlarıyla ortaya konulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akpınar, M. R. (2009). *Kadızzâdeliler ve Sivasiler Arasındaki Fıkhi Tartışmalar*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Arpağuş, H. K. (2000). "İlmihal". TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 22, İstanbul: TDV Yayınları.
- Arpağuş, K. H. (2002). "Bir Telif Türü Olarak İlmihal Tarihi Geçmişi ve Fonksiyonu". *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S: 22 , 25-56.
- Bilkan, A. F. (2016). *Fakihler ve Sofular Kavgası (17. Yüzyılda Kadızzâdeliler ve Sivâsiler)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aynacı, M. (2009). *Osmanlı Kuruluş Dönemi Türkçe İlmihal Kitapları Çerçevesinde İlmihallerin Fıkhi Yönden Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Doktora Tezi).

- Çavuşoğlu, S. (2001). “*Kadıızâdeliler*. TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 24, İstanbul: TDV Yayınları.
- Çiftçi, F. (2019). *Kadıızâde Mehmed Efendi Mebhas-ı İmân (Dil İncelemesi-Tenkitli Metin-Dizin)*. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi).
- Durmuş, A. (2020). “*Osmanlı’da Dinî-Siyasî Bir Yapılanma Olarak Kadıızâdeliler Hareketi*”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi).
- Gündoğdu, C. (1998). XVII Yüzyılda Tekke Medrese Münâsebetleri Açısından Sivâsiler Kadıızâdeliler Mücadelesi. İLAM Araştırma Dergisi, C: 3, .37-72.
- Hamîdullah M. (2006). “*Serahsî, Şemsüleimme*”. TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 36, İstanbul: TDV Yayınları.
- Kâtip Çelebi (1287). *Fezleke-i Kâtip Çelebi*. İstanbul: Ceride-i Havadis Matbaası.
- Kâtip Çelebi (2008). *Mizânü’l-Hakk Fî İhtiyârî’l-Ehakk*, (Haz. Orhan Şaik Gökyay-Süleyman Ulu- dağ). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Naima, Mustafa Efendi (1969). *Naima Tarihi (Çev. Zuhuri Danışman)*. C. VI, İstanbul: Zuhuri Danışman Yay.
- Ocak, A. Y. (2011). *Yeniçağlar Anadolu’sunda İslam’ın Ayak İzleri: Osmanlı Dönemi, Makaleler-Araştırmalar*. İstanbul: Kitap Yayınları.
- Özel, A. (1992). “*Bezzâzî*”. TDV İslâm Ansiklopedisi, C: 6, İstanbul: TDV Yayınları.
- Özkan, M. (2016). “Osmanlı’da İlmihal Geleneği: Kadıızâde Mehmed Efendi (1045/1635) Ve “Risâle-i Kadıızâde” Adlı Çalışması”. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S: 27, 553-574.
- Yıldırım, A. (2016). “Osmanlı Türkçesiyle Yazılan İlmihal Eserleri ve Muhteviyâtı (II) Tan-zimât’tan Cumhuriyete Türkçe İlmihaller”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 46/9, 981-995.